

PAPER DETAILS

TITLE: CELAL SAHIR VE MÜNTEHAB ÇOCUK SIIRLERİ ÜZERİNE

AUTHORS: Tamer YILDIRIM,Mamika YILDIRIM

PAGES: 248-258

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1208206>

Doç Dr. Tamer YILDIRIM

Sakarya Üniversitesi
İlahiyat Fakültesi
Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü
Sakarya/TÜRKİYE
tameryildir@hotmail.com
ORCID

Mamika YILDIRIM

Düzce Üniversitesi,
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Yüksek Lisans Öğrencisi
Düzce/Türkiye
coskunturk_2007@hotmail.com
ORCID

**CELAL SAHİR VE MÜNTEHAB
ÇOCUK ŞİİRLERİ ÜZERİNE**

CELAL SAHİR AND ON
MÜNTEHAB ÇOCUK ŞİİRLERİ

Makale Türü: Araştırma Makalesi
Yükleme Tarihi: 19.07.2020
Kabul Tarihi: 09.09.2020
Yayınlanma Tarihi: 31.10.2020

Article Information: Research Article
Received Date: 19.07.2020
Accepted Date: 09.09.2020
Date Published: 31.10.2020

İntihal / Plagiarism

Bu makale **turnitin** programında taranmıştır.
This article was checked by **turnitin**.

Atıf/Citation

Yıldırım, Tamer ve Yıldırım, Mamika, "Celal Sahir ve Muntehab Çocuk Şiirleri Üzerine", *Hikmet-Akademik Edebiyat Dergisi [Journal Of Academic Literature]*, Yıl 6, Sayı 13, Güz 2020, s. 248-258.

Yıldırım, Tamer and Yıldırım, Mamika, "Celal Sahir And On Muntehab Çocuk Siirleri", *Hikmet-Journal Of Academic Literature*, Year 6, Volume 13, Fall 2020, p. 248-258.

10.28981/hikmet.771417

Doç. Dr. Tamer YILDIRIM

Yüksek Lisans Öğrencisi Mamika YILDIRIM

CELAL SAHİR VE MÜNTEHAB ÇOCUK ŞİİRLERİ ÜZERİNE

CELAL SAHİR AND ON MUNTEHAB ÇOCUK ŞİİRLERİ

ÖZ

Muntehab Çocuk Şiirleri, Celal Sahir (Erozan) (1883-1935) ile Mehmet Asım'ın (Us) birlikte oluşturdukları ilk çocuk şiiri antolojisidir. Kitap, 1334/1918 yılında İstanbul'da yayımlanmıştır. Konunun daha açık bir şekilde anlaşılabilmesi için çocuk şiirinin tarihi ve Celal Sahir'in edebi kişiliği hakkında bilgi verilecektir. Amacımız; büyük ölçüde unutulmuş bir şair ve eğitimcinin Osmanlı İmparatorluğu Dönemi'nde çocuk şiirlerine yaptığı katkıları hatırlatmak olacaktır. Muntehab Çocuk Şiirleri önemli ve etkili pek çok şairin şiirlerini içermektedir. Celal Sahir ve diğer şairler yüz yıl önce farklı konularda şiirler yazdı. Fakat bu kitabın ana konusu bir bütün olarak çocuk eğitimi ile ilgilidir. Celal Sahir, 1883 yılında İstanbul'da doğdu. Babası bir general annesi bir şair ve oyun yazarıydı. Muhtemelen Celal Sahir üzerinde genç yaştaiken üzerinde en etkili olan kişi Tefik Fikret idi. Dârülfünun'a başlayıp burada iki yıl eğitim gördü. Servet-i Fünûn'a bağlandı ve yayıncılık için hukuk eğitiminden ayrıldı. Bu makale, Celal Sahir ve Mehmet Asım'ın antolojisini yorumlama teşebbüsüdür.

Anahtar Kelimeler: Celal Sahir, çocuk şiirleri, edebiyat, antoloji, eğitim.

ABSTRACT

Muntehab Cocuk Siirleri, was created Celal Sahir (Erozan) (1883-1935) and Mehmet Asım (Us) in collaboration with one another. This book was published in Istanbul in 1334/1918. In order to understand this subject more clearly, the history of children's poems and the literary personality of Celal Sahir were also given. Our aim is to remind the greatly forgotten works of a poet who stayed in the Ottoman Empire and the contributions of the educator in children's poems. Muntehab Cocuk Siirleri include an essentially effective and important account of each of the considerable number of the greatened the influential poets' poems. Celal Sahir and other poets wrote over a century ago, and they wrote about different topics. But the central focus of this book's content as a whole is relation the child's education. Celal Sahir Was born 1883, in the İstanbul city. His father was a general; his mother was a poet and playwright. Probably the deepest influence on Celal Sahir in his early youth was Tefik Fikret. He entered the Darulfunun, where he was to study law for only two years. He joined the Servetifunun and abandoned the study of law for publishing. This article attempts to expound the anthology of Celal Sahir, Mehmet Asım.

Keywords: Celal Sahir, children's poems, literary, anthology, education.

Giriş

Celal Sahir ve Antoloji Eserleri

‘Aşk ve kadın şairi’ olarak nitelendirilen Celal Sahir (Erozan) (1883-1935), hem Osmanlı hem de Cumhuriyet döneminde yaşamış ve her iki dönemde de önemli memuriyetlerde görev almıştır. Celal Sahir, çeşitli dergi ve gazetelerde yazdığı şiir, öykü, biyografi, hiciv, fıkra gibi farklı alandaki yazılarıyla kendini göstermiştir. Yaşadığı dönemde bütün edebi oluşumlarda adı geçmiş, deyim yerindeyse hangi taşı kaldırırsanız altından o çıkar bir halde olmuştur (Karaca, 1992: II).

Köken olarak Celal Sahir, Yemen Valisi İsmail Hakkı Paşa’nın kızı olan, yazdığı bestelenmiş şiirleriyle, sahnelenen tiyatro türündeki eserleriyle tanınan Fehime Nüzhet Hanım’ın ve General İsmail Hakkı’nın oğlu olarak İstanbul’da dünyaya gelmiştir. Edebi yönü olan annesinin dikkati, oğlunun şiir kabiliyetinin erkenden uyandırılmasını beraberinde getirmiş, şair çocuk olarak adlandırılmış ve ilk şiirini 1898’de *İrtika* dergisinde yayımlamıştır. Yükseköğrenimini Hukuk Fakültesinde yaparken ikinci sınıfından ayrılmış, belirli bir şöhrete ulaştığı Meşrutiyet Dönemi’nde İstanbul’da çeşitli ortaokul ve liselerde Edebiyat, Kitabet ve Fransızca öğretmenliği yapmıştır. Dârülfünun’un edebiyat öğretmenliği teklifini neşriyat işleriyle uğraştığı için reddetmiştir (Yücebaş, 1960: 69).

Celal Sahir’in edebi yönelimleri farklı dönemlere ayrılır. Bunları; Servet-i Fünûn çevresinde toplanan kişilerce şekillenen Edebiyât-ı Cedîde ve bunun devamı olarak değerlendirilen Fecr-i Âtî şeklinde ifade edebiliriz. Devamında Genç Kalemler’in içinde yer aldığını, Milli Edebiyat akımıyla ilgilendiğini söyleyebiliriz. Cumhuriyet döneminde Türkçülük akımı içinde etkin rol almış birisi olarak Türk ocaklarının kapatıldığı 1932 yılına kadar burada görevde bulunmuştur. Fakat Türkçülük hareketine katılıp Türk Ocakları’nda görev almasından ve harf devriminden sonra şiir çalışmaları azalmıştır. Servet-i Fünûn’un en genç üyesi, Fecr-i Âtî’nin kurucusu ve Türkçülük anlayışının en ateşli savunucularından birisi olan Celal Sahir sürekli bir arayış ve değişim içinde olmuştur.

Cumhuriyet Dönemi’nde 1928’de Zonguldak milletvekili olarak görev yapmış, bu dönemde İstanbul’dan Ankara’ya taşınmıştır. Yeni Lisan hareketinin bir temsilcisi olarak görülen Celal Sahir, Harf İnkılâbı Kurulu ve Türk Dili Tetkik Cemiyeti’nde üye olarak bulunmuştur. Kendisinin milletvekili olarak görev yapması, Gazi Mustafa Kemal’in yazar, şair, akademisyen yani genel olarak dönemin aydın kesimini etrafında toplaması, birlikte çalışması ve onlara danışması sebebiyledir. Çünkü millet meclisi üyeliği seçimden ziyade Devlet Başkanının onayından geçmenin, listeye girmenin önemli olduğu tek partili bir dönemdi. Bu zaman diliminde uygun görülen bütün şair ve yazarlar mebus olarak veya devletin farklı üst memuriyet birimlerinde görev yapmaktaydılar (Ayla, 1984: 150). Bazı değerlendirmelere göre adeta Türkiye’nin dimağı haline getirilen meclis ile Platon’un ideali olan “filozofların idaresi” gerçekleştirilmek istenmesi söz konusudur (Ağaoğlu, t.y.: 63).

Celal Sahir ve Eğitim

Osmanlı İmparatorluğu temelinde konuya bakıldığında insani değerlerin, edebi zevkin, estetik hassasiyetin kendisini büyük ölçüde şiirde gösterdiği söylenebilir. Celal Sahir de öğretmenlik döneminde, okullarda okutulan şiir ve edebiyat ders kitaplarını oluşturarak, estetik duygunun gelişiminde katkıları olmuştur. Kendisinin edebi kişiliği hakkında yapılan az sayıda çalışma olsa da onun eğitim ve özellikle şiir eğitimiyle ilgili hususları dikkate alan bir çalışma bulunmamaktadır. Oysa kendisi bazılarınca “yaşlanmayan bir çocuk” olarak nitelendirilerek (Yücebaş, 1960: 70) bir anlamda yazılarıyla çocukların eğitimine ve bilinçlenmesine katkı sağlamaya çalışmıştır. Burada bizim değineceğimiz Mehmet Asım (Us) ile beraber hazırladıkları ve üç kademe olarak ilköğretim öğrencileri için oluşturulan şiir antolojisi kitabı *Müntehab Çocuk Şiirleri*'dir. Kitap, ilköğretimin bütün sınıflarını kapsayacak şekilde birinci seviye, orta seviye ve üst seviye şeklinde üç cilt halinde oluşturulmuştur.

Celal Sahir, sadece ilköğretim için değil ortaöğretim için de ders kitapları yazmıştır. Bu alanda Mehmet Fuat (Köprülü) ile beraber *Kıraat-ı Edebiyye* isimli üç ciltlik edebiyat kitabının önemli olduğunu belirtmek gerekir. Kitap, Mekteb-i İdâdî'lerin yani ortaokulların birinci, ikinci ve üçüncü sınıflarında okutulmak için oluşturulmuştur. Bu okuma kitaplarında Türk-İslam edebiyatının hem nazım hem de nesir türü eserlerinden örnek parçalara yer verildiği gibi yabancı edebiyatçıların eserlerine de yer verilmiştir. Namık Kemal, Şinasi, Recâizâde Mahmut Ekrem, Tevfik Fikret, Cenab Şahabettin, Hüseyin Cahid Yalçın kitabın 1. ve 2. cildinde yer alırken, kitabın 3. cildinde ise Naîmâ, Koçibey, Bâkîî, Nef'î, Koca Sekbanbaşı, Şeyh Galip, Kâtip Çelebi, Râgıp Paşa gibi yazarların eserlerinden seçme metinler verilmiştir. Yabancı yazarlardan da Lev Nikolayeviç Tolstoy, Victor Hugo, Jean-Jacques Rousseau buna örnek olarak gösterilebilir. Yazarlar, Celal Sahir ve Mehmet Fuat kendi şiir ve nesir türü eserlerinden kitaba örnek koymamışlardır.

Cumhuriyetten sonra ise okuma kitabı seçkisi olarak Falih Rıfkı Atay ile *Yeni Kitap* adlı eseri çıkarmışlardır. Celal Sahir Erozan, Falih Rıfkı Atay, *Yeni Kitap*, İstanbul: Milliyet Matbaası, 1928, künyesiyle çıkan eser, yapılan harf inkılabı sonrasında insanlara Latin harfleriyle okumayı benimsetmek için oluşturulmuş bir kitaptır. Farklı şair ve yazarlardan seçilen şiir ve hikâyelerden bölümler konulan kitap, Latin harfleriyle Türkçe yayımlanan ilk eserlerden biridir. Kitapta Celal Sahir'e ait bazı şiirlere de yer verilmiştir (Yılmaz, 2010: 1632-1653). Kitabın önemi Latin harfleriyle basılan ilk kitaplardan biri olması ve sonraki eserlere örneklik teşkil etmesi nedeniyledir.

İlk şiir antolojisi: Müntehab Çocuk Şiirleri

Celal Sahir'in Mehmet Asım (Us) ile birlikte çocuk şiirlerini topladıkları antolojide yer alan kitapların tam künyesi şöyledir: Celal Sahir, Mehmet Asım, *Müntehab Çocuk Şiirleri*, I. Kitap, Matbaa-i Amire, İstanbul, 1334; II. Kitap, Matbaa-i Amire, İstanbul, 1335; III. Kitap, Matbaa-i Amire, İstanbul, 1335.

Müntehab Çocuk Şiirleri'ndeki şiirler çocuklarla ilgili yazılmış şiir kitaplarından ve çeşitli dergilerden derlenerek oluşturulmuştur. Antoloji olmasının önemi daha ziyade şu hususta kendini göstermektedir; bir şairin her konuda aynı

güzellikte şiir yazması mümkün değildir. Dolayısıyla farklı konularda farklı şairlerin yazdığı şiirlerden seçme yapılarak estetik hazza daha uygun olan şiirler seçilmiştir. Bu, seçilen şiirlerin eğitici olma özelliğinin daha ön plana çıkarılmasına, müfredata uygun olsun diye kuru ve zorlama bir şekilde yazılanların ötelenmesine yardımcı olmuştur. Buna uygun olarak da antolojide şairin kimliğinin kendisini gösterdiği, çocuğa şiir zevkini veren şiirler seçilmiştir. Çünkü çocuklara yönelik şiirlerin yazıldığı bu ilk dönemlerde bazı şiirlerin şiir olup edebi bir zevk vermesi gibi bir niteliği kendisinde bulundurup bulundurmaması tartışmalıdır. Yani uyumlu söz dizelerinin alt alta getirilmesi edebi anlamda tam olarak istenilen sonucu vermez. Fakat bu dönemdeki şairlerin mümkün olduğunca olumlu mesaj vermeye çalışarak, eğitsel yönü ön planda tutması önemli bir gelişme olarak değerlendirilebilir.

Çağdaş dönemde şiirin niteliği konusundaki tartışmalar makalenin ilgilendiği hususu çok ayrı bir yere taşıyacağından bu konuya değinmeden yani “çocuk şiiri nedir?” sorusunun cevabını vermeden sadece ilgili kitap üzerinden değerlendirmelerimizi sunacağız. Çünkü Celal Sahir’in şiirin tanımı veya daha temelde çocuk şiirinin tanımı gibi kısmen soyut konuları incelediği derli toplu bir yazısı yoktur. Yani olayın olgusal boyutu ele alınmış ve çocuk şiirinin tanımından çok işlevi göz önünde bulundurulmuştur. Celal Sahir, antoloji kitabını oluştururken bu tartışmaları dikkate almamış, çocuk şiirleri alanında eserleri olan şairlerin, istenilen konularla ilgili şiirlerini seçerek kitabı oluşturmuştur. Bu anlamda çocuk şiirleri ve alandaki çalışmaların kronolojik sıralamayla kısa bir değerlendirmesine bakacak olursak şöyle bir durumla karşılaşırız. Eğitimde edebî eserlerin kullanılması ve çocuklarda estetik bir zevkin oluşturulması için özellikle şiir veya lirik yapıtlar çok eski zamanlardan beri kullanılmakta, ilkçağdan beri bu konuda çalışmaların yapıldığı bilinmektedir. Örneğin M.Ö. 4. yüzyılda Platon *Devlet* adlı ünlü eserinde bile çocukların edebi ve estetik anlamda neleri nasıl öğreneceği konusunda oldukça önemli kaideler yerleştirmiştir. Bu kaideler daha sonraki dönemler için de geçerli olmuş ve eğitimde kullanılmıştır. Çocukların estetik eğilim göstermeleri kendilerinin ve genel dışı vurumu olan sanatın, her ferdin bir ihtiyacı olmasından kaynaklanmaktadır. Yani edebi eserler bir araç olarak kullanılmıştır. Çünkü çocuğun; fedakâr, vatanını milletini seven bir birey haline gelmesi, iyiye ve güzele yönelmesi kısaca doğru davranışları ortaya koyması amaçlanmıştır ki bu eğitimin asıl gayesidir.

Üzerinde yaşadığımız kültürel havzada çocuklarla ilgili kitapların modern şekillerde kendini Tanzimat Dönemi’nde göstermeye başladığını söyleyebilir. Bu noktada Şinâsi (1826-1871), Ahmet Mithat Efendi (1844-1912), Recâizâde Mahmut Ekrem (1847-1914) gibi edebiyatçılarımızın özellikle Fransızcadan çeviri olarak ortaya koydukları fabllar ve kısa şiirler konumuz olan çocuk edebiyatının ilk örneklerini oluşturmaktadır. Çocuk hikâye ve romancılığında modern anlamdaki en önemli çalışmalar Ömer Seyfettin, Ahmet Hikmet, Hüseyin Rahmi tarafından ortaya konulurken; şiir alanında özgün ve asıl önemli gelişmeler 1911’den sonra kendini göstermeye başlamıştır.

Ülkemizde çocuk şiirlerinin ilk temelleri, İstanbul Dârülmualimin’in Müdürü olan Sâtı Bey’in 1910’da, Maârif Nezareti tarafından yayımlanmaya başlayan *Tedrisât-ı İptidaiye Mecmuası*’nın ilk sayısında çocuk şiirlerine, şarkılarına

gereksinim olduğunu belirterek şairleri göreve çağırması ve onun çağrısına uyan şairlerce atılmıştır. Bu alanda hem bir eğitimci, hem de şair olan, farklı alanlarda estetik tarzlar geliştirmiş İbrahim Alaeddin'in (Gövs) *Çocuk Şiirleri* (1911) adlı kitabı ilk çalışma olarak karşımıza çıkmaktadır. Ders kitabı olarak hazırlanan ve çocuklara seviyelerine uygun şiir ezberletme amacına yönelik bu eser, oldukça muhtasar yani az sayıdaki şiiri içerecek şekilde oluşturulmuştur. Bu eser, çocuklarda henüz tam gelişmemiş olan estetik tavır ve duygulara doğru bir yön vermek amacıyla hazırlanmıştır. Dolayısıyla İbrahim Alaeddin, alanında ilk ciddi çalışmada yer alan şiirlerinde; vatan, kahramanlık, erdem gibi konuları işlemiştir. Ona göre kafiyein sağladığı ahenk, hecelerin oluşturduğu nağme ve kolay ezberlenebilir olması çocukların şiire olan ilgisini daha da arttırmaktadır. Haklı olarak şiirin estetik değerinin çocuklara hitap etme derecesiyle orantılı olduğunu ifade etmiştir (İbrahim Alaeddin, 1329: 5-6) ve şiirlerini oluştururken çocuk psikolojini dikkate almıştır.

Edebiyatımızda çocuk şiirinin öncülüğünü yapan isimlerden bir diğeri Ali Ulvi (Elöve) olmuştur. Çocukların dil ve düşünce seviyesi göz önünde bulundurularak yazılan *Çocuklarımıza Neşideler* (1912), bu dönemdeki çocuk şiiri kitaplarına gösterilebilecek diğer önemli örneklerden biridir. Ali Ulvi'nin şiirlerinde çocukların dünyasını ve duygularını başarılı bir şekilde dile getirmesi antolojide en çok onun şiirlerinin alınmasına sebep olmuştur.

Alanda önemli gördüğümüz bir diğer isim şair Tevfik Fikret ve çocuk şiirlerini içeren *Şermin* (1914) adlı eseridir. Tevfik Fikret, şairliğini bu alanda oldukça başarılı bir şekilde ortaya koymuş, zorlama kafiye veya kelimelere başvurmadan çocuk psikolojisine uygun şiirler oluşturmuştur. Zaten *Müntehab Çocuk Şiirleri*'nde büyük ölçüde bu üç şairin şiirlerinden seçilmiştir.

Celal Sahir'in *Müntehab Çocuk Şiirleri* adlı eserinde topladığı şiirler, bir öğüt veya vaaz niteliğinden ziyade estetik özellikler taşımaktadır. Şiirin içinde okuyucunun kendini bulması amaçlanmıştır. Genel olarak şiirde temel kaygının estetik olduğuna kani olan yazarımız çocukları ahlaki kötülüklerden korumanın yanında, estetik anlamda çirkinliklerden de korumak gerektiğini ve bunun gerçekleştirme yolunun da "güzel olan şeylerle ilişki içerisinde olmayı sağlamak" olduğu görüşüne sahiptir. Eserde dikkat edilen bir diğer husus ise şiirlerin seçimi ve konuların dağılımında çocukların yaşlarının gözetilerek oluşturulmasıdır.

1918'de Mekteb-i İbtidâiye için oluşturulan *Müntehab Çocuk Şiirleri*, birinci cildi olan Devre-i Evveli alt başlıklı bölümde yani İlkokul birinci ve ikinci sınıflarda okutulacak, ezberletilecek şiirlerin konuları sırasıyla şöyledir: din, aile, vatan, mektep, sanat, mevsimler ve tabiat. 1919'da İkinci cilt olan Devre-i Mutavassıt alt başlığıyla Mekteb-i İbtidâiye'nin üçüncü ve dördüncü sınıflarında okutulacak şiir konuları aynı ana başlıklarla verilmiştir. Serinin son kitabı olan Devre-i Aliyye alt başlıklı dördüncü sınıftan sonrası için hazırlanmış olup konuları farklılıklar içermektedir. 1919'da üçüncü cilt olarak oluşturulan şiir kitabının konuları şöyle sıralanmıştır: din, aile, vatan, askerlik, insanlar arasında, sanat, mevsimler, büyüklerimiz. Kitapların kapak sayfasında hangi sınıflarda okutulacağı belirtilmiş ve son sayfalarında ise fihristi verilmiştir. Antolojide din ve onunla alakalı olan hususlar geniş yer tutmaktadır, bunda o dönemdeki halkın dini, hayatlarının merkezine almalarının yanında dinin estetik veya sanatsal faaliyetlerin menşinde ve

merkezine konulmasının etkisi de söz konusudur. Fakat asıl sebep ise müfredatta bu konuların bulunması nedeniyledir.

Estetik, toplumun gündelik yaşamından etkilendiği gibi süreç içerisinde gündelik yaşamı da yakından etkiler. Bu anlamda yanlış eğitim sonucunda ilim, şiir ve estetiğin birbirine zıt unsurlar olduğu şeklinde oluşan telakkinin değiştirilmesinde bu tür çalışmalar da etkili olacaktır (İbrahim Alaeddin, 1341: 18-19). Bu şekilde bakıldığında şiirin değerler eğitiminde önemli bir yerinin olduğu ortaya çıkmaktadır. Şiirler çocuklara insanî, millî ve evrensel değerlerin anlatılması ve hissedilmesini sağlama noktasında oldukça işlevsel bir özelliğe sahiptir. Çocukların okudukları eserlerden edindikleri değer yargıları, yaşamları boyunca onlara rehberlik edecek nitelikte olmalı ve onları hayata hazırlamalıdır.

Seçilen konulardan anlaşılacağı gibi antoloji bir gayeye bağlı olarak oluşturulmuş ve belirtilen başlıklar eğitimin genel amaçlarını gerçekleştirmeye yöneliktir. Fakat ele alınan konu ve kavramların insan ruhunda ve hareketlerinde birdenbire gerçekleşmeyeceği de aşîkârdır. Bunların gerçekleşmesi için okullarda verilen eğitimin içerisine sokulması şarttır (Oktay, 2017: 585). Dolayısıyla antoloji hazırlanırken müfredatın genel amaç ve içeriği de göz önünde bulundurulmuş yani diğer derslerle ilişkili bir şekilde oluşturulmuştur.

Çocuğa görelilik ilkesi dikkate alınarak şiirlerin, kolaylıkla okunabilecek ve ezberlenebilecek bir nitelikte olmasına dikkat edilmiş, dil ve konu bütünlüğünün sağlanabilmesi için alıntılanan bazı şiirlerde değişiklikler yapılmış, bazı şiirlerin kimi kısımları çıkartılmış bazılarında ise kelimeler değiştirilmiştir (Celal Sahir & Mehmet Asım, 1334: 3-5). Salt edebi zevk için yazılmış şiirlerde şairin tasarrufunun dışında bir değişikliği Celal Sahir hoş görmemesine rağmen eğitim amaçlı olarak bu yola başvurmuştur (Yücebaş, 1960: 77). Dil açısından tercihi mümkün olduğu kadar sade, hâkim bir vaziyette bulunan Arapça ve Farsça kelimelerden kurtarılmasına başvurulmuş fakat bu müfrit bir tasfiyecilik şeklinde olmamıştır. Yani dilin ifade kabiliyetine zarar verilmemeye çalışılmıştır (Yücebaş, 1960: 78). Çünkü Celal Sahir’e göre dilin sadeleştirilmesi gerekli bir durumdur fakat tek başına yeterli değildir. İlk önce imla meselesinin halledilmesi gerekmektedir. Bunun yanında harflerin ıslahı yani ayrı yazılması gereklidir. Ayrıca Eğitim Bakanlığı meseleyi halletmeye çalışmalı, edebiyatçı ve şairlerinde bu konuda yardımcı olması gerekmektedir (Levent, 1977: 354). Yani Celal Sahir dilde sadeleşmeyi bir kültür ve eğitim meselesi olarak değerlendirmiştir.

Ezberlemeyi kolaylaştırmak için özellikle birinci kitap olan Mekteb-i İbtidâiye’de bazı şiirlerin bestesi ile verilmesine dikkat edilmiş ve bu şekilde okutulması istenmiştir. Çünkü müzik, duyguların bir terbiyecisi olarak doğrudan doğruya insanın ruh ve his dünyasına seslenmektedir. Hatta müzik, evrensel bir dil mertebesinde olduğu için eserde yer alan bestelenmiş altı şiirin hepsinin bestekârı etnomüzikolog olarak değerlendirilen Gomidas Vertabet’tir. Bestesi verilen şiirler Ali Cevad’ın “Anneciğim”, Tevfik Fikret’in “Hep Kardeşiz” ve “Papatya”, Ali Ulvi’nin “İlkbahar”, Mehmet Emin’in “Sabah”, Ziya Gökalp’in “Asker Duası”dır. Celal Sahir, eserin girişinde müziğin sosyal hayatın, eğitim hayatının her aşamasında yeri olduğunu, eserde yer alan ve bestesi verilmemiş şiirlerin de bestelenmesinin iyi olacağını ifade etmiştir (Celal Sahir & Mehmet Asım, 1334: 5). Zira müzik,

çocukların estetik hissini harekete geçiren, onlarda ruhsal dengeyi sağlayan, ahlakını ve maneviyatını geliştiren önemli bir araçtır. Fakat güftelerin, çocuğun seviyesine uygun olmasına dikkat edilmelidir (Oktay, 2017: 590). Belirttiğimiz gibi ihtiyaç duyulan edebi eserler de müziğin makamı da çocuğun zihin dünyasını genişletmek, fikri terbiyesini geliştirmek, hayal dünyasını harekete geçirmek için onun zevkine ve zekâsına uygun olmalıdır. Çocukların estetik eğitiminde şiir ve müziğin önemli olması, modern eğitim sisteminde hem müzik eğitimine önem verilip müfredat programına sokulmasını hem de farklı alanlarda şiirlerin kullanılmasını beraberinde getirmiştir. Ayrıca buradaki şiirlerin ezberletilmesi amacı güdüldüğünden müziğinde ezberlemeyi kolaylaştırmasından dolayı önemli görülmesi de söz konusudur.

Burada dikkati çeken unsurlardan biri de halk ozanları olarak bilinen Yunus Emre, Karacaoğlu gibi halkın sevdiği, bildiği kişilerin şiirlerine yer verilmemesi, bestelenmiş eserlerinin bir antoloji olan bu esere alınmamasıdır.

Şiir kitabının belki de en önemli eksikliği içerisinde görsel malzemeye (resim/fotoğraf) yer verilmemesidir. Çünkü şiirle ilgili görsellerin kullanılması, çocuğa anlatılan unsurların somutlaştırılmasını ve bu şekilde kavramların daha kolay yerleşmesini sağlayacağından önemlidir. Bu dönemde basılan diğer şiir kitaplarında resimlere yer verildiğini görmekteyiz. Benzer bir uygulama bu kitapta da yapılabilirdi.

Konulara bakıldığında kitabın amacı bir ahlak kitabı oluşturmak olarak ifade edilmiştir. Fakat şiir yazmaktaki amaç sadece ahlaki bazı nitelikleri öğretmek değildir. Bundan dolayı şu hususlar da ifade edilmiştir; Öğrencilerin dil bilgisi ve dil derslerinde yardımcı olmak, seviyelerine uygun estetik açıdan edebi bir zevk elde etmelerini sağlamak, dini, milli duygularını güçlendirecek bazı hususları tekrar etmek, tüm okullarda şiirlerle ilgili bir birliktelik oluşturmak, çocuk şiirleri alanındaki boşluğu antoloji ile de olsa doldurmak açısından bir gayret içerisinde olmak (Celal Sahir & Mehmet Asım, 1334: 3-5). Konu ve üslup ilişkisine yani konuyu işlerken kelime ve dilin kullanımının uyumlu olmasına dikkat edilmiştir.

Antolojiye şiirleri alınan şairlere gelince; kitabın birinci cildinde yer alan şairler ve şiir sayıları şöyledir: Ali Ulvi (Elöve) 9, Tevfik Fikret 5, Ahmet Cevat (Emre) 4, İbrahim Alaeddin (Gövs) 3, Mehmet Emin (Yurdakul) 1, Sabri Cemil (Yalkut) 1, *Çocuk Dünyası*'ndan 2 ve şairinin adının verilmediği 1 şiir yer almıştır. Kitabın ikinci cildinde ise şu şairlerin şiirleri verilmiştir: İbrahim Alaeddin (Gövs) 7, Ali Ulvi (Elöve) 5, Mehmet Emin (Yurdakul) 3, İsmail Hikmet (Ertaylan) 2, Tevfik Fikret 2, Ziya Gökalp 2, Ahmet Cevat 1, Aka Gündüz 1, Namık Kemal 1, Senih Muammer 1. Kitabın 3. cildinde ise şu şairlerin şiirlerine yer verilmiştir: Ali Ulvi (Elöve) 7, Mehmet Emin (Yurdakul) 6, Tevfik Fikret 5, İbrahim Alaeddin (Gövs) 4, Celal Sahir (Erozan) 2, Kazım Nuri 1, Muallim Naci 1, Rıza Tevfik 1, Ziya Gökalp 1 ve şairin adının verilmediği 2. En çok şiir 21 tane ile Ali Ulvi'den alınmış, devamında İbrahim Alaeddin'den 14 şiir, Tevfik Fikret'ten 12 ve Mehmet Emin'den de 10 şiir alınmıştır. Şiirlerden 1. kitapta yer alan "Çiftçi" 3. kitapta yer alan "Gizli Sesler" ve "Çiçekle Bulut" adlı şiirlerin şairlerinin adı belirtilmemiştir. Antolojide toplam 81 şiir bulunmaktadır. Bu şairlerin yazdıkları şiirler büyük ölçüde açık ve duru bir dile sahip olduğu için ilkökul çağındaki çocukların seviyelerine uygun olacak şekilde şiir ihtiyacını karşılamıştır.

Şiir antolojisinde yer alan şiirlerin sadece iki tanesi Celal Sahir’e aittir. Bunun sebebini şu şekilde özetleyebiliriz. Özellikle edebiyat tarihçileri tarafından Celâl Sahir, başarılı eserler vücuda getirememiş bir şair olarak değerlendirilir. Şiirlerinde genel olarak hastalık derecesinde bir romantizm, duygulu bir sanat anlayışı kendini gösterir. Bazı araştırmacılara göre çocuklar için bir şiir antolojisi oluşturmaya çalışmakla belki dönemi için popülerlik kazanmaya çalışmış olabilir (Korkmaz, 2006: 128). Bu şekilde değerlendirilmesinin bir sebebi de içinde yaşadığı sosyal, tarihi şartlar ve bunun beraberinde getirdiği edebiyat anlayışıdır. Fakat belirttiğimiz gibi edebiyat tarihimize baktığımızda edebi açıdan ikinci derecede kalan bir şahsiyet olarak değerlendirilmiş ve derine inemeyen yüzeyde kalan bir şair olarak nitelenmiştir. Buna rağmen unutulmaması gereken konulardan biri şudur ki, Celal Sahir bu toprakların ürünü ve bizim edebiyat tarihimizde yer alan bir kişidir. Kültürümüzde yer alan, tarihimizde bulunan bir kişiyi görmezden gelme, öteleme lüksümüz bulunmamaktadır. Çünkü bu durum sadece kendi kültürümüzün güdükleştirmeye başka kültürlerle yönelmemize sebep olur ki, buna da hakkımız yoktur.

Antolojideki şiirlerin başka şairler tarafından yazılmış olmasına değinecek olursak, Celal Sahir için yapılan olumsuz değerlendirmelerin şiir kitabı için yapılması doğru olmayacaktır. Ayrıca Celal Sahir’in bütün eserleri ortaya çıkarılmamıştır. Kendisinin hiciv türünde ve mahlas kullanarak yazdığı eserlerin hangileri olduğu tam olarak belirlenememiştir. II. Meşrutiyet Dönemi gibi yazmanın zor, savaşların yoğun olduğu adeta bir bunalım çağı olarak görülen bir zamandan sonra bir şairin sessizliğe bürünmesi de olanaksızdır. Bilinmeyen eserlerinin ortaya çıkarılması onu “aşk ve kadın şairi”nden daha ileri bir yere götüreceği kesindir (Tansel, 1973: 58). Özellikle I. Dünya Savaşı sonrasında yazdığı bilinen şiirlerinde milli duyguların daha ön planda yer aldığı görülmektedir.

Antolojide, devre-i Aliye kısmının “Vatan, Askerlik” bölümünde yer alan şiirlerden iki tanesinin Celal Sahir’e ait olduğunu belirtmiştik. Bunlardan biri “Hilal-i Ahmer” diğeri “Öc” adını taşımaktadır. “Öc” şiiri aslında daha önce kendisinin müdürlüğünü yaptığı *Halka Doğru* (1913-1914) dergisinde yer almıştır. “Öc1”, “Öc2”, “Öc3” olarak neşredilen şiirlerinde Balkanlar, oradaki Bulgarların Türk halkına yaptığı zulüm ve Edirne konu edinilmiştir. “Öc1” adlı şiiri Uyanık takma adıyla yayımlanmıştır (Celal Sahir, 1329: 113). Antolojide yer alan Öc adlı şiirde de dergide yayınladığı şiirlerinde geçen beyitleri kullanmıştır. Şiiri aynen almamış, yeniden düzenlemeler yapmıştır.

Belirtilmesi gereken bir diğer husus ise Celal Sahir’in, antolojide yer alan şairlerin neredeyse hepsiyle bir şekilde ilişkisinin, dostluğunun olmasıdır. Fakat özellikle Ali Ulvi ve İbrahim Alaeddin’in çocuk şiir kitaplarının bulunması, şiir seçiminde onların önde tutulmasına sebep olmuştur. Tevfik Fikret’in şiirlerinin fazla olmasında Celal Sahir’in onu Edebiyat-ı Cedîde şairleri arasında nazma ifade kabiliyeti veren bir fikir şairi olarak görmesi etkilidir. Tevfik Fikret çocuk şiirlerini bir eğitim aracı olarak onların kavrayabilecekleri dille ve hece ölçüsüyle yazmıştır. Osmanlı’da aruz ölçüsü ön planda iken Tevfik Fikret çocukların dünyasına seslenebilmek için bu kuralın dışına çıkmıştır. Mehmet Emin (Yurdakul) şiirlerinin çok sayıda antolojiye alınmasının sebebi şudur ki, Celal Sahir’e göre Türk şiirine

bugün tuttuğu yolu göstermiş bir rehber olması ve sade bir Türkçe ile çok güzel şiirler yazması yüzündendir (Yücebaş, 1960: 82-3). Yani Celal Sahir bu antolojiyi oluştururken gelişigüzel değil, tanıdığı şairlerin edebi zevk veren şiirlerini seçmiştir. Eserde yer alan şiirlerin çoğu da hece ölçüsüyle yazılmıştır.

Eserde bazı eksiklikler vardır. Bu büyük oranda antolojinin geniş bir yaş grubu için oluşturulmasından kaynaklanmıştır. Çünkü farklı sınıflar için bir şiir antolojisi oluşturmak, şiirleri çocukların seviyelerine göre ayarlamak ve bunları tek bir kitapta toplamak durumu oldukça güçleştirmiştir. Fakat ihtiyaç duyulan bir alanda böyle bir eserin oluşturulmaması daha büyük eksiklik yaratacağı ve bu nedenle bu antolojinin, kendinden sonraki dönemlerde oluşturulacak şiir kitaplarına örnek teşkil edeceği düşünülmüştür (Celal Sahir & Mehmet Asım, 1334: 3-5).

Antolojide yer alan şiirler iki husus göz önünde bulundurularak seçilmiştir. Öncelikle kullanılan dilin öğrenci seviyesine uygun olmasına, daha sonra ele alınan konunun müfredatta belirlenen konulardan seçilmesine dikkat edilmiştir. Yukarıda da belirttiğimiz gibi kitabın amacı; çocukların dinî, vatani, ailevi, bedeni ve insani görevlerini daha iyi anlamasını, bunları içselleştirmesini sağlamaktır. Yani büyük ölçüde ahlaki ilkeler ön plana alınmıştır. Eseri oluşturanlar her ne kadar dil açısından kolay olanları seçip bunları da çocukların seviyelerine uygun olarak taksim etmiş olsalar da bazı kelimelerinin anlaşılması için anlamlarını sayfa sonlarında vermişlerdir.

Bir diğer eksik kalan husus ise çocuklara nasıl şiir öğretilceğine ilişkin herhangi bir önerinin sunulmamış olmasıdır. Bugün de hâlâ bu durumun yeterince ele alınmadığını söyleyebiliriz. Çocuklara özel günlerde, milli bayramlarda ezberletilen şiirlerde doğru telaffuza, anlamlı ifade ve şiirin zarif bir şekilde sunulmasına tam olarak dikkat edilmemektedir. Bu durum şiire yeterince önem verilmemesinden kaynaklanmaktadır. Belirtilen hususlarda sıkıntıların giderilmemesi, hem estetik hem de edebi zevkin gelişmesini engelleyecektir.

Belirttiğimiz eksikliklere ilaveten şunu da ifade etmemiz gerekir ki, şiirler seçilirken dönemin bütün şairleri göz önünde bulundurulmamıştır. Örneğin İbrahim Aşki'nin *Çocukların Şiir Defteri* (1333) adlı eseri dikkate alınmamıştır. Ayrıca dergilerde çocuk şiiri yayımlayanların da yine antolojide kendilerine yeterince yer bulamadıklarını söyleyebiliriz. Fakat eserdeki eksikliklere rağmen alanda görev yapan bir kişi olarak çocukların dil ve edebi zevk açısından gelişimlerine katkıda bulunmak için yapılan çalışma takdire şayandır.

Sonuç

Eğitim tarihimizde çocuklar için ilk şiir antolojisini oluşturan Celal Sahir'in edebiyatımızdaki yeri ve dil-edebiyat alanındaki çalışmaları yeterince incelenmemiştir. Yeni neslin zihinsel dönüşümünün eğitimle gerçekleştirileceği görüşünü benimseyen Celal Sahir bu noktada çaba sarf etmiş bir eğitimci şair olduğundan yapılması gereken, çalışmalarının dönemin şartlarını göz önünde bulundurularak ele alınıp değerlendirilmesidir. Biz bu makalede sadece çocuk şiiri üzerine oluşturulan bir antoloji kitabını ele alıp genel özellikleri, içeriği ve önemi hakkında bilgi vermeye çalıştık. Celal Sahir diğer eserlerinin dikkate alınması ve

üzerinde yapılacak yeni çalışmalarla hem eğitimci hem de şair yönünün daha iyi görüleceği açıktır.

Kaynakça

- Ağaoğlu, Samet. (t.y.), *Babamın Arkadaşları*, Nebioğlu Yayınları, İstanbul.
- Ayla, Adile. (1984), *Yaşarken Böyle İdiler (Edebi Hatıralar)*, Ayyıldız Matbaası, Ankara.
- Celal Sahir, Mehmet Asım. (1334), “Mukaddime”, *Müntehab Çocuk Şiirleri* (I. Kitap), Matbaa-i Amire, İstanbul.
- Celal Sahir. (1329), “Öc 3”, *Halka Doğru*, 1(15), 113.
- Erozan, Celal Sahir, Atay, Falih Rıfkı. (1928), *Yeni Kitap*, Milliyet Matbaası, İstanbul.
- İbrahim Alaeddin. (1319), *Bedii Terbiye*, Tanin Matbaası, İstanbul.
- İbrahim Alaeddin. (1329), *Çocuk Şiirleri*, Ebuzziya Matbaası, İstanbul.
- Kaplan, Mehmet. (2007), *Şiir Tahlilleri 1, (Tanzimat’tan Cumhuriyet’e)*, 23. Baskı, Dergâh Yayınları, İstanbul.
- Karaca, Nesrin Tağızade. (1992), *Celal Sahir Erozan*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Korkmaz, Ramazan. (2006), “Servet-i Fünun Edebiyatı”, (ed.). Ramazan Korkmaz, *Yeni Türk Edebiyatı (1839-2000)*, 3. Baskı, Grafiker Yayınları, Ankara.
- Levent, Ağâh Sırrı. (1972), *Türk Dilinde Gelişme ve Sadeleşme Evreleri*, 3. Baskı, TDK Yayınları, Ankara.
- Oktay, Metin. (2017), “Bedii Terbiye adlı Eseri Bağlamında İbrahim Alaeddin Gövsa’nın Estetik Eğitimi Üzerine Görüş ve Önerileri”, *Turkish Studies*, 12(7), 575-594.
- Tansel, Fevziye Abdullah. (1973), “Celâl Sâhir Erozan’ın Bilinmeyen Takma Adı: Hakkı Nâşir: Bu Adla Basılan Şiirleri ve Bir Eseri”, *Kubbealtı Akademi Mecmuası*, II (2), 51-58.
- Tansel, Fevziye Abdullah. (1974), “Celâl Sâhir Erozan’ın ve Şâirlerimizden Sekizinin Kullandıkları İğreti-Adları İsbatlayan Notlar”, *Kubbealtı Akademi Mecmuası*, III (2), 41-55.
- Yılmaz, Sevinç. (2010), “Celal Sahir Erozan ve Falih Rıfkı Atay’ın Kaynaklarda Rastlanmayan Bir Eseri: Yeni Kitap”, *Turkish Studies/Türkoloji Araştırmaları: International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, V (4), 1632-1653.
- Yücebaş, Hilmi. (1960), *Yedi Şairden Hatıralar*, Nuri Dizerkonca Matbaası, İstanbul.